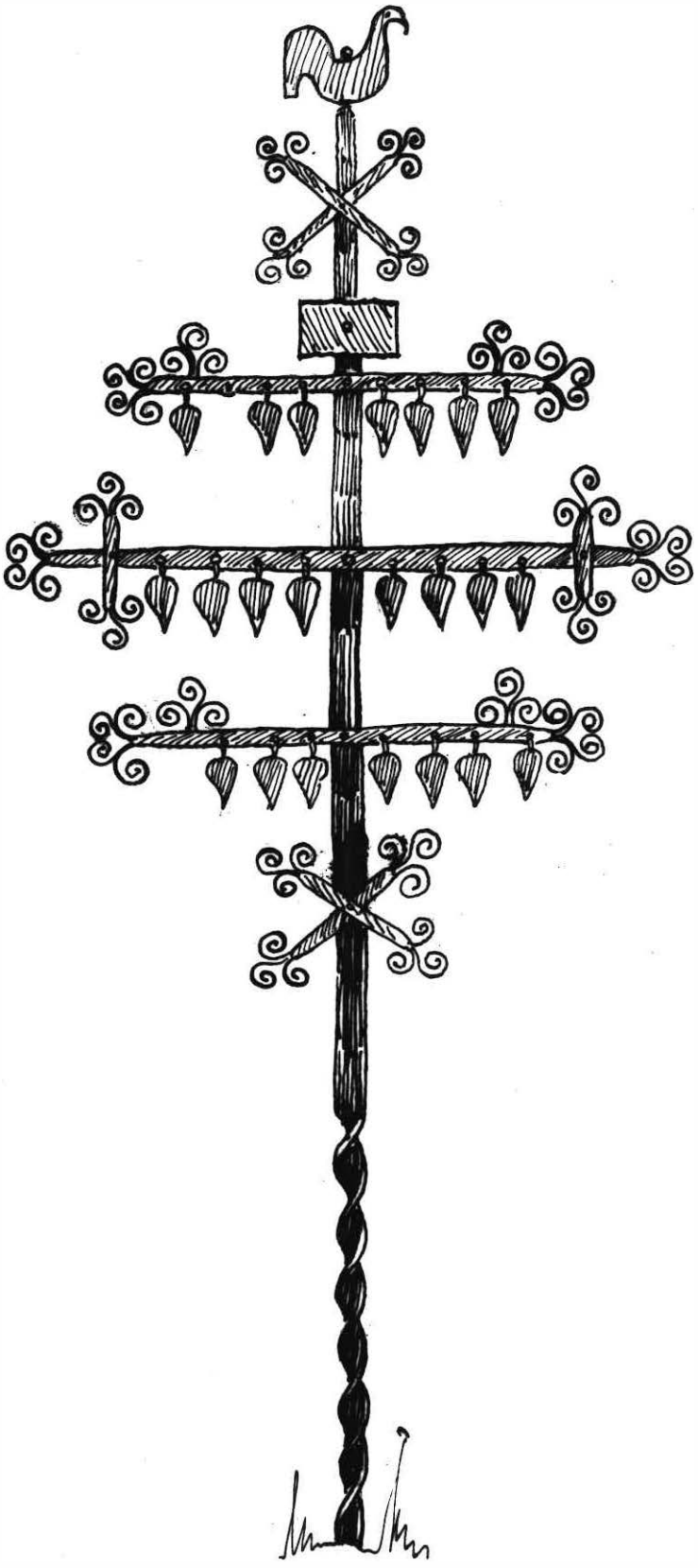

Kulturhistorisk inventering i Hagfors kommun 1977

Ekshärads sn

Rapport från Värmlands museum

Ekshärad

Innehållsförteckning sid

1. Förord 2
2. Inledning 3
3. Motivering 3
4. Redovisning 4
5. Principer för urvalet av inventeringsobjekt 6
6. Värdefulla miljöer och landskapsavsnitt 8
   A. Bergsäng 9
   B. Brunnsberg 10
   C. S. Skoga 11
   D. V. Tönnet 12
7. Förteckning över förhistoriska lämningar, milstenar m.m. i Ekshärads socken 13
   Fornlämningar 13
   Anläggningar som bör kontrollundersökas 15
   Milstenar, minnesstenar och andra lämningar från hist. tid 16
8. Förteckning över särskilt beaktansvärda byggnader 18
9. PM i byggnadsvård 34

FÖRORD

Värmlands museum har under juni, juli och augusti 1977 på uppdrag av Hagfors kommun utfört en kulturhistorisk bebyggelseinventering i Ekshärads socken. Övriga socknar i kommunen har inventerats 1975-76.

Samtliga fastigheter i inventeringsområdet har besiktigats och de kulturhistoriskt värdefulla har därvid registrerats. Följande rapport innehåller presentation av särskilt beaktansvärda byggnader, genomgång av fornlämningsbeståndet, samt med utgångspunkt från detta, förslag till kulturhistoriskt värdefulla miljöer, värda speciell hänsyn i den fysiska planeringen.

Fältarbetet 1977 har utförts av fil.kand. Per-Gunnar Johansson, fil.kand. Barbro Mellander och arkitektstuderande Tomas Nyström. Renskrivning av inventeringsblanketterna har skett genom Hagfors kommunkontor och fotomonteringen har utförts av fruarna Aino Benson och Anne Marie Larsson. Arbetet har stått under ledning av amanuens Eva Björkman. För den arkeologiska genomgången har amanuens Göran Wettergren svarat. Bearbetning och presentation av materialet har gjorts av Eva Björkman i samarbete med landsantikvarie Gösta von Schoultz.

Det är angeläget att kommunala organ och enskilda följer upp inventeringen och verkar för att de kulturhistoriskt värdefulla miljöer och byggnader som finns redovisade i utredningen bevaras och skyddas.

Karlstad i Mars 1977

Gösta von Schoultz
Landsantikvarie

INLEDNING

Byggnadsinventeringen har varit selektiv, dvs målet har varit att i det totala byggnadsbeståndet påpeka kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer. Dessa är framför allt sådana som ännu idag har sin tidstypiska karaktär bevarad. Arbetet har utförts enligt i detta sammanhang gängse inventeringsmetodik, vilken finns beskriven i "Byggnadsinventering, förslag till riktlinjer. Riksantikvarieämbetet, Småskrifter och särtryck nr 17, Stockholm 1971".

Resultatet föreligger i ca 600 inventeringsblanketter, var och en redovisande en fastighet, och ca 4.500 svartvita fotografier.

Ekonomiska kartan (1:10 000) har använts vid fältarbetet. Inventerade fastigheter, fornlämningar, lämningar från historisk tid och utvärderade miljöer har sedan redovisats på kartor i skala 1:10 000 och 1:100 000.

Denna inventeringsrapport är avsedd som ett underlag för byggnadsnämndens och kulturnämndens arbete och kommunens detaljplanering inom ramen för den översiktliga fysiska planeringen. Den avser emellertid också att vara till vägledning för allmänheten.

Det fullständiga utredningsmaterialet finns tillgängligt för allmänheten i ett exemplar hos byggnadsnämnden i Hagfors och ett hos Värmlands museum, Karlstad.

En inventering av detta slag är aldrig slutgiltig. Framtida värderingar kommer med all sannolikhet att medföra en annorlunda och vidare syn på gamla byggnader. Av vikt är att framhålla att de fastigheter som presenteras i denna rapport inte är de enda med kulturhistoriskt värde. Vad som här presenteras är en sammanställning av de angelägnaste skyddsobjekten.

MOTIVERING

Kulturlandskapet är ett resultat av människors verksamhet under lång tid. I äldre tid var exploateringen av landskapet måttlig, medan dagens tekniska möjligheter medför en långt gående omvandling. En stor del av den

ursprungliga miljön måste förändras, men genom den medvetna planering som nu påbörjats kan man åstadkomma att huvuddragen i den tidigare utvecklingen även fortsättningsvis skall kunna urskiljas. Om de viktigaste historiska minnesmärkena, miljöerna och landskapspartierna inpassas i den nya bebyggelsen, respektive inte helt tillåts försvinna i avfolkningsbygderna, möjliggör detta ett upprätthållande av bygdens historiska kontinuitet. Kulturarvet utgör en värdefull källa till ökad förståelse för och större samhörighet med bygden.

Vid den kulturhistoriska inventeringen har vi utgått från att man bör försöka bevara det som är eller varit normalt för bygden och inte det unika. På lång sikt framstår det en gång ordinära som det ur kulturhistorisk synpunkt värdefulla. Bygdens gamla vägnät liksom de gamla by- och gårdsnamnen bidrar också till att bevara kontinuiteten, varför det är angeläget att de bibehålles.

I de fall där äldre bebyggelse måste försvinna är det viktigt att den noggrannt dokumenteras innan rivning igångsättes.

REDOVISNING

Inventeringsmaterialet redovisas i 1) värdefulla miljöer och landskapsavsnitt, 2) fornlämningar och 3) särskilt beaktansvärda byggnader. Med särskilt beaktansvärda avses här byggnader med stort kulturhistoriskt värde (jfr principer för urvalet av inventeringsobjekt, sid 6), vilkas bevarande kan anses vara av väsenligt allmänt intresse. Miljöer och byggnader markeras på kartor. De fastigheter som inventerats är förtecknade i bokstavsordning efter fastighetsbeteckningen.

Det finns för närvarande inte samma generella lagskydd för byggnader av kulturhistoriskt värde som i fråga om fornminnen. Idag har vi i Värmland ca 50 byggnader, skyddade enligt 1960 års lag om byggnadsminnen. Inom Ekshärads socken finns hittills en, nämligen Kråkåssågen. En byggnad kan förklaras som byggnadsminne om den väl bevarar och visar äldre tiders byggnadsskick eller minnet av en historisk händelse. Häruti inrymmes såväl bostadshus som nyttobyggnader av annat slag, t.ex. industriminnesmärken (varpå Kråkåssågen är ett exempel). Kyrkans byggnader faller under en särskild lagstiftning.

Det nämnda lagskyddet är endast tillämpbart på enskilda byggnader och kan ej användas för skydd av miljöer. Däremot finns vissa paragrafer i byggnads- och naturvårdslagarna som kan användas för miljöskydd. I byggnadslagens § 86 anges att i område med historiskt eller konstnärligt värdefull bebyggelse nybyggnad icke må företagas utan länsstyrelsens tillstånd. Byggnadsstadgan innehåller också anvisningar rörande äldre bebyggelse och nybyggande. I § 9 stadgas att områden med särskild naturskönhet eller säregna naturförhållanden, bebyggelse med särskilt värde ur historisk eller kulturhistorisk synpunkt /--/ skola såvitt möjligt bevaras". Väsentligast i detta sammanhang är dock § 38 som lyder "Åt byggnads yttre skall givas sådan urformning och färg, som stads- eller landskapsbilden fordrar och som befinnes lämplig såväl för byggnaden i och för sig som för en god helhetsverkan". "Byggnad av större värde ur historisk, kulturhistorisk eller konstnärlig synpunkt må icke förvanskas vare sig genom arbeten å själva byggnaden eller genom bebyggelse i grannskapet".

Även i naturvårdslagen finns i § 19 angivet skydd för landskapsbilden. Med den snabba utvecklingen som vi befinner oss i blir det alltmer uppenbart att ett större antal hus måste skyddas än man tidigare räknat med. Där inte aktiva åtgärder vidtas försvinner den äldre bebyggelsen. Bevaringsplaner måste upprättas före planering av nybebyggelse.

Den förteckning över särskilt beaktansvärda byggnader, som här nedan presenteras, samt det övriga inventeringsmaterialet avses ligga till grund för byggnadsnämndens fortsatta arbete.

I byggnadsstadgan från 1959 föreskrivs i 1 kap. 1 §

"I varje kommun skall finnas en byggnadsnämnd, som har att öva inseende över hur kommunens område bebygges.
Särskilt åligger det nämnden

.....

att samarbeta med övriga myndigheter, vilkas verksamhet berör nämndens arbetsområden eller vilkas bedömande äro av betydelse för nämndens verksamhet.....".

Det har tidigare varit svårt för byggnadsnämnden att veta när landsantikvarien skall kontaktas. I och med presentationen av denna inventeringsrapport klargörs det vilka ärenden som berör landsantikvariens arbetsområden.

Vid alla ärenden som rör fastigheter med särskilt beaktansvärda byggnader samt vid alla sådana som rör fastigheter i de sammanhängande miljöområdena bör landsantikvariens yttrande inhämtas.

PRINCIPER FÖR URVALET AV INVENTERINGSOBJEKT

Det är svårt att ge några generella regler för urvalsförfarandet, men de punkter som här nedan anges får ses som riktlinjer och varje fastighet har bedömts med hjälp av en kombination av dessa punkter.

1 Det tidstypiska utseendet

Varje stilepok har sina karakteristiska drag, detta kan visa sig i bl.a. huskroppens form och i enskilda detaljer som fönster-, dörr-och fasadtyper. Äldre byggnader som fortfarande i alla detaljer har kvar sitt ursprungliga utseende är ytterst sällsynta. Ju mer tidstypisk en byggnad är desto värdefullare får den anses vara från kulturhistorisk synpunkt.

2 Åldern

Det tidstypiska utseendet och konstruktionen är av betydligt större vikt än åldern. En fullständigt bevarad mangårdsbyggnad från 1700-talet t.ex. är av större intresse än en motsvarande från 1910-talet. Förhållandet är däremot det motsatta om 1700-talshuset har en modern exteriör och detta inte är fallet med 1910-talshuset. Åldern är sålunda inte avgörande. De fastigheter som presenteras i denna rapport är en sammanställning av de mest angelägna skyddsobjekten.

3 Den inre miljön

Med den inre miljön menas här den miljö som bildas av samtliga till en fastighet hörande byggnader. Den viktigaste byggnaden är bostadshuset, men ju bättre gårdshelheten är bevarad desto större intresse. En mycket välbevarad ekonomibyggnad kan väl motivera att fastigheten inventeras.

4 Den yttre miljön

Med den yttre miljön menas här den miljö som bildas av kringliggande fastigheter eller omgivande landskapet. Har en fastighet kulturhistoriskt värde ökas detta värde om omgivningen är oförstörd. Detta kan föra med sig att en fastighet finns redovisad i inventeringen på grund av den omgivande bebyggelsens värde.

5 Karakteristiskt för bygden

Av vikt vid inventeringen är också om en byggnad kan anses vara karakteristisk för den bygd där den står. Mangårdsbyggnaden av ett visst utseende kan vara typiska för en bygd eller socken och villor eller arbetarbostäder för ett samhälle. En enstaka villa med speciellt utseende har dock mindre intresse på rena landsbygden etc. Emellertid finns det naturligtvis undantag. Arkitektritade byggnader kan ha konsthistoriskt intresse eller ett hus kan ha varit bostad för en känd person och därigenom få kulturhistoriskt specialintresse.

Den utförda inventeringen är en exteriörinventering och interiörerna har ej haft någon avgörande betydelse för bedömningen.

VÄRDEFULLA MILJÖER OCH LANDSKAPSAVSNITT

Karta 1 visar ett antal skyddsvärda miljöer inom Ekshärads socken. Det är ofta svårt att passa in enstaka äldre minnesmärken i den moderna planeringen utan att de förlorar en del av sitt kulturhistoriska värde. Därför är det både ur bevarings- och planeringssynpunkt fördelaktigt att satsa på miljöer, där det ingår ett flertal för bygden karaktäristiska objekt från skilda tider. Miljöer, där fornlämningar, byggnader, äldre vägnät, kulturlandskap etc. finns samlat till en kulturhistorisk enhet visar på äldre tiders samspel mellan bebyggelse och natur. Sådana områden får stor vetenskaplig och pedagogisk betydelse. Inte minst värdefulla blir de också som rekreationsområden. Arbetet har därför syftat till att avgränsa karakteristiska och särskilt beaktansvärda miljöer, vilka avses ligga till grund för bevaringsområden markerade i den fysiska planeringen.

Ur det totala inventeringsmaterialet har vid bearbetningen utkristalliserats en rad kulturhistoriskt intressanta miljöer. Det är framför allt byggnader av äldre typ som konstituerat områdena, men även kulturlandskapets karaktär har haft betydelse.

Följande fyra miljöer är aktuella inom Ekshärads socken.

A. Bergsäng 12 D 3 f
B. Brunnsberg 12 D 9 f, 12 D 9 g
C. S. Skoga 12 D 1 e, 12 D 2 e
D. V. Tönnet 12 D 6 e

HAGFORS KOMMUN

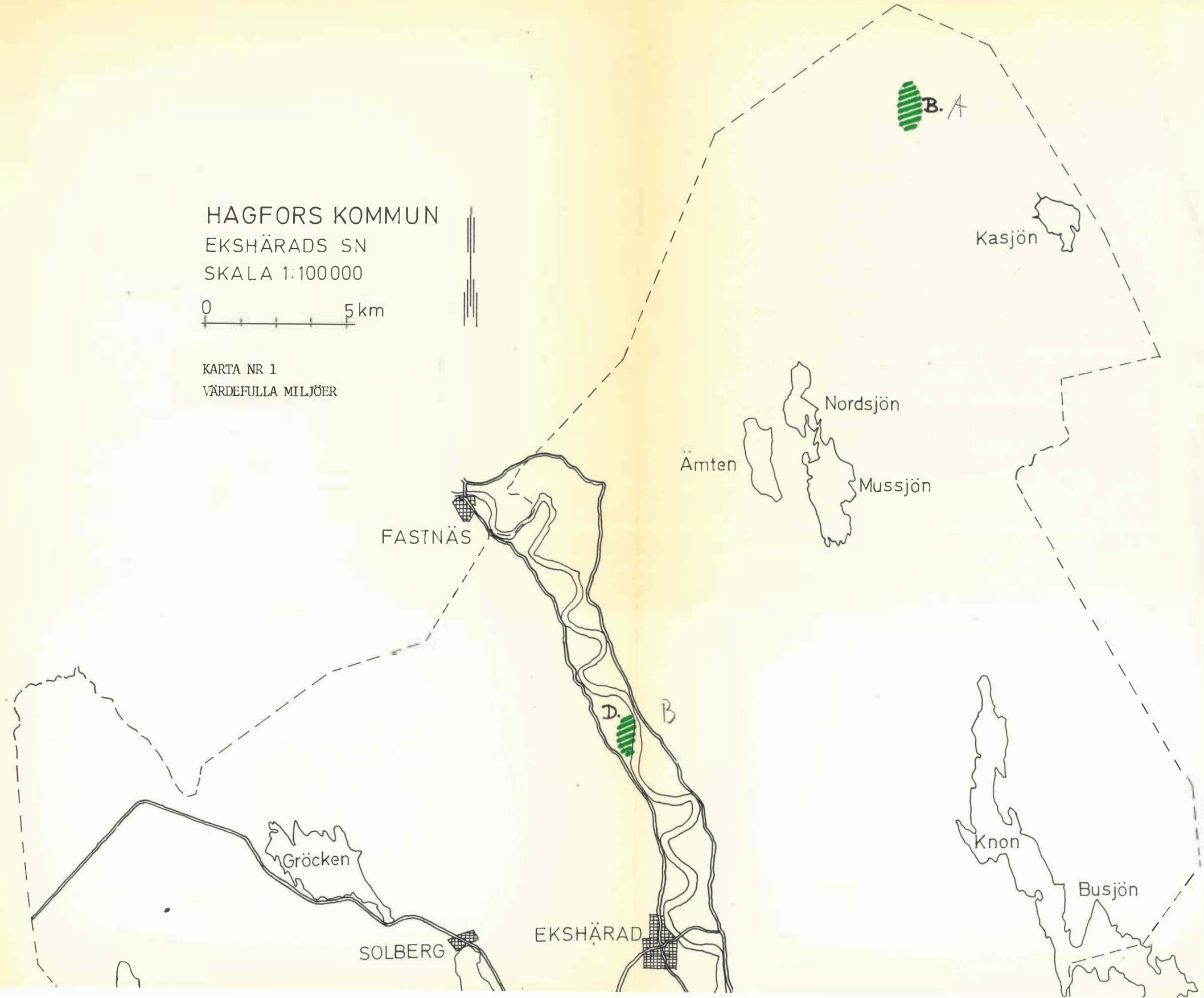
EKSHÄRADS SN

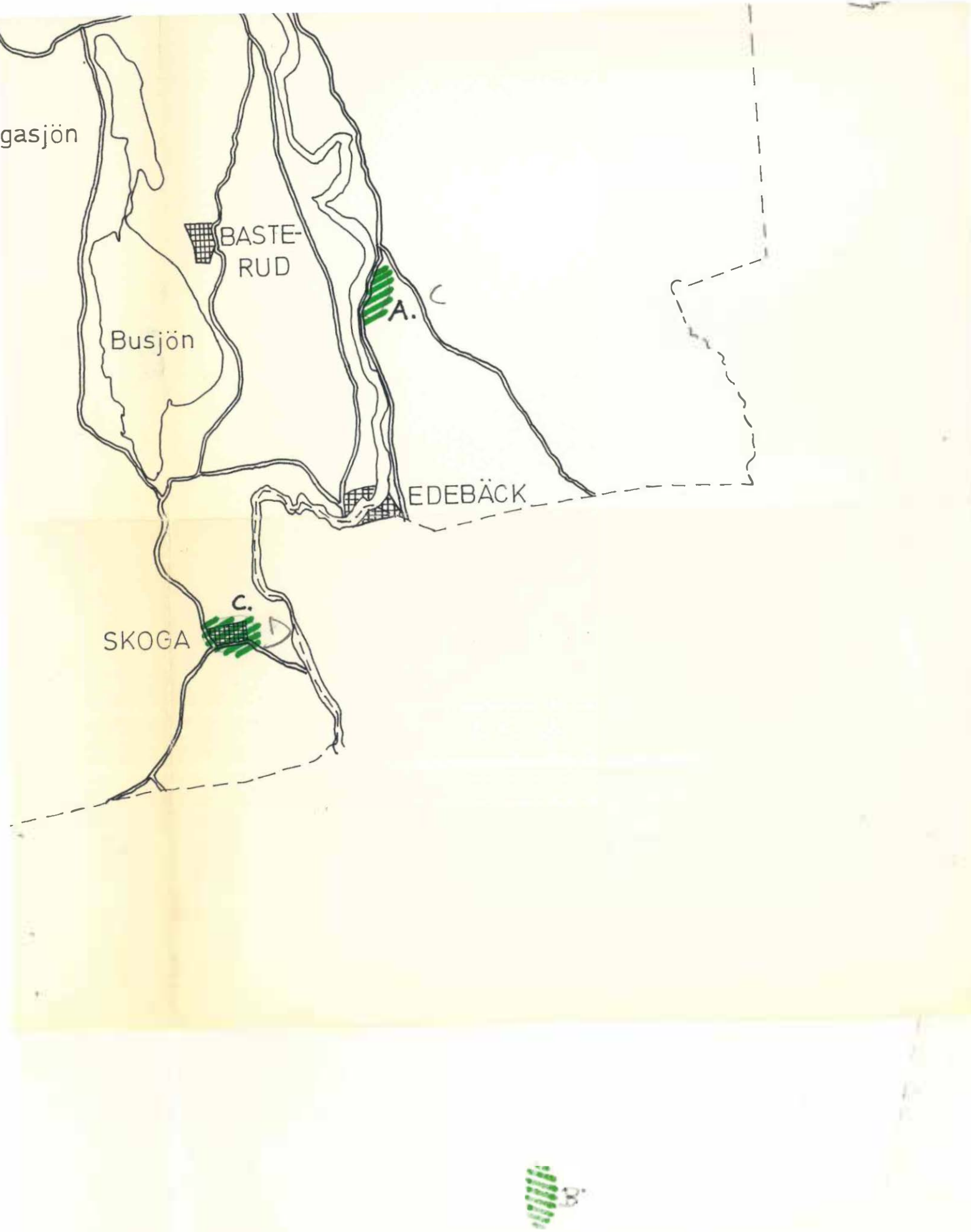
SKALA 1:100000

0 5 km

KARTA NR 1

VÄRDEFULLA MILJÖER

gasjön
BASTE-
RUD
Busjön
A.
C
EDEBÄCK
C.
SKOGA
B

BERGSÄNG, EKSHÄRADS SN Karta 12 D 3 f

Mindre område i anslutning till Klarälven och landsvägen utmed denna. Älven utgör naturlig gräns i väster, i öster vidtar öppen jordbruksmark.

Bergsängs gårdar har i stort bibehållit samma läge som de hade vid storskiftet och vid laga skiftet 1845, men bebyggelsen är nu glesare. Det uttagna området omfattar 4 gårdar med läge alldeles intill älven. I första hand är det helheterna med relativt symmetriska gårdsformer som motiverar urvalet. Bergsäng 1:38 har en kvadratisk gårdsform med hus på 4 sidor, däribland äldre ekonomibyggnader. Bergsäng 1:9 har en renoverad 2-vånig manbyggnad av traditionell värmlandstyp samt äldre ekonomibyggnader. Ett par av Ekshärads finaste loftbodar finns på Bergsäng 1:10 respektive 1:89, den senare enligt uppgift från 1600-t.

I Bergsäng är sambandet mellan väg, vatten och bebyggelse viktig för miljön. Eventuella nytillkommande byggnader bör anpassas till de befintliga vad gäller läge, material, form och färg.

BRUNNSBERG, EKSHÄRADS SN Karta 12 D 9 f, 12 D 9 g

Brunnsbergs by ligger på en höjdrygg i östra delen av Ekshärads sn, långt från den tätbebyggda dalgången. Byn omges på alla sidor av skogsmark.

Brunnsberg var ursprungligen en finnby, som tillkom vid 1600-talets början, Ekshärads enda egentliga finnby. På 1900-talet inköptes byn av Uddeholm, som som byggde ut den till ett helt skogsarbetaresamhälle. I och med bilismen har samhället mist sin betydelse, och Brunnsberg har på senare år blivit en semesterby. Husen har inköpts av danska familjer som rustat upp dem med stor försiktighet.

Dagens bebyggelse härrör huvudsakligen dels från tiden kring sekelskiftet 1900, dels från Uddeholmstiden på 1940-50-talet. Uppe på åsen dominerar den äldre jordbruksbebyggelsen med samma läge som vid laga skiftet 1876. Här ligger röda mangårdsbyggnader, omgivna av ekonomibyggnader av varierande ålder. Uddeholmsbostäderna ligger samlade i två rader öster om åsen. De präglas av stor enhetlighet, men ansluter sig i färgsättning och material till den traditionella bebyggelsen.

Brunnsberg har kulturhistoriskt intresse, dels som avläggare till en gammal finnby, dels som en skogsarbetarby från 1900-talet, en bosättningsform som bilismen redan gjort överflödig, men som är en karakteristisk del av Värmlands 1900-talshistoria.

SÖDRA SKOGA, EKSHÄRADS SN Karta 12 D 1 e, 12 D 2 e

Södra Skoga by är belägen i södra delen av Ekshärads socken. Den ligger slätt och omgiven av öppen mark. I söder avgränsas den numera av den nya landsvägen från Hagfors.

Södra Skoga är en för värmländska förhållanden tät jordbruksby med ett tiotal gårdar i anslutning till en äldre väg genom byn. Byns tomter och vägar har i stort sett bibehållit läget från tiden före laga skiftet 1836. Med sitt stora antal man- och ekonomibyggnader är byn osedvanligt välbevarad. Dess bebyggelse har en enhetlig äldre prägel med röda trähus och få inslag av moderna byggnader. Bäst bevarade manbyggnader i traditionell värmländsk stil har S. Skoga 1:59 m. fl, 1:99 och 1:179. S. Skoga 1:56 som varit gästgivaregård har en tvåvånig glasveranda, liksom även S. Skoga 1:163. På S. Skoga 1:185 finns en mycket fin loftgångsbod med svarvade räckesstoplar i övervåningens loftgång. S. Skoga 1:179 har en välbevarad liten timrad matbod av mycket ålderdomlig typ.

Södra Skoga är en ovanligt levande, välbevarad jordbruksby. Ingen nybebyggelse bör ske inom byn. Önskvärt vore att även ekonomibyggnaderna som i hög grad bidrar till byns täta karaktär, kunde bevaras.

VÄSTRA TÖNNET, EKSHÄRAD Karta 12 D 6 e

Västra Tönnet är beläget i den norra delen av Ekshärads socken, alldeles intill Klarälven på dess västra sida. Det ligger på ett näs, som formats av älvens serpentinartade lopp. Läget är karakteristiskt för bebyggelsen inom Klarälvens låglänta deltaområde i Ekshärad. De krökta korvsjöarna visar att älven ibland har förändrat sitt lopp. På flera ställen har vallar byggts upp i avsikt att förhindra älven att bryta sig en ny väg.

Västra Tönnet är en av de bäst bevarade jordbruksbyarna vid Klarälven. Den består av ett tiotal gårdar och bostadsfastigheter utmed byvägen som går i nord-sydlig riktning. Byplanen av idag har stora likheter med planen vid storskiftet 1771. På laga skifteskartan från 1846, där gårdar och hus finns utmärkta, ligger gårdarna med få undantag på samma platser som nu. Flera gårdar är av äldre datum och har välbevarade 2-våniga manbyggnader i traditionell värmländsk stil. Hit hör Västra Tönnet 1:29 och 1:43. Av samma typ är V. Tönnet 1:104 som dock är starkt förfallen. Av yngre datum är Dalbogården (V:a Tönnet 1:102) i karakteristisk 1910-talsstil.

Karakteristiskt för V. Tönnet är den klara radbyformen. Eventuellt nytillkommande byggnader bör inpassas i denna och i övrigt utformas i anslutning till den befintliga bebyggelsen vad gäller material, form och färg.

HAGFORS KOMMUN

EKSHÄRADS SN

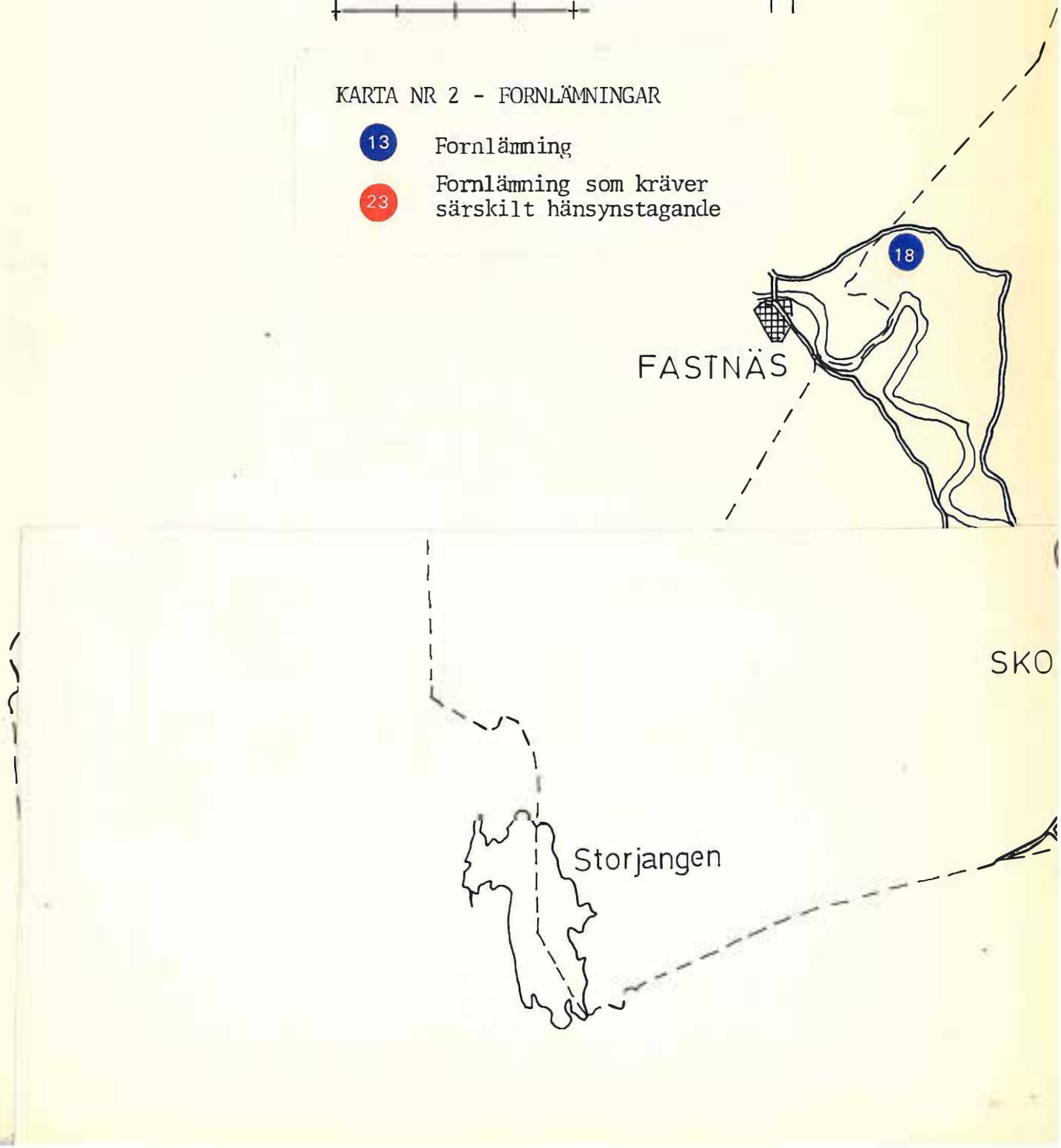
SKALA 1:100.000

0 5 km

KARTA NR 2 - FORNLÄMNINGAR

13 Fornlämning

23 Fornlämning som kräver särskilt hänsynstagande

FÖRTECKNING ÖVER FÖRHISTORISKA LÄMNINGAR, MILSTENAR M.M. I EKSHÄRADS SOCKEN HAGFORS KOMMUN.

(Nummer i enlighet med Riksantikvarieämbetets inventering)

FORNLÄMNINGAR

Fornlämning 1
Södra Mossberg 1:54
Karta: 12 D 4 e

2 rösen, 14 m diam, 0,5 m h, grop i mitten 4 m diam, 0,4 m dj; resp 11 m diam, 0,4 m h.

Kräver särskilt hänsynstagande. Dessa bägge rösen är kommunens största och är karakteristiskt belägna på ett berg med utsikt över Klarälven. Anläggningarna som är välbevarade, har gjorts lättillgängliga genom den linbana, som går upp på berget.

Fornlämning 2
Södra Mossberg 1:126
Karta: 12 D 4 e

Röse, 7-8 m diam, 0,3 m h.

Fornlämning 5
Grinnemo 1:1
Karta: 12 D 4 e

Gravfält, 30 x 12 m, bestående av 5 högar, 5-9 m diam, 0,4-1,0 m h. Två av högarna har grop, 2 resp 3 m diam, 0,4 resp 0,5 m dj

Kräver särskilt hänsynstagande. Gravfältet är kommunens enda och Värmlands nordligaste. Anläggningen, som består av fem högar, är unik i länet genom att den tycks sakna kontakt med övriga järnålderslämningar. Högarna är relativt välbevarade och ligger mycket lättillgängliga vid Klarälven.

Fornlämning 9
Råda 1:2
Karta: 12 D 4 c

3 rösen, 7-8 m diam, 1,0 m h, grop i mitten, 9 m diam, 0,3 m h, resp 5 m diam, 0,3 m h. Samtliga har grop i mitten 2-4 m diam, 0,3-1,0 m dj.

Fornlämning 14
Hamra 1:227
Karta: 12 D 3 d

2 rösen, 10 m diam, 0,6 m h resp 8-9 m diam, 0,5 m h, grop i mitten 3 m diam, 0,4 dj.

Kräver särskilt hänsynstagande. Dessa bägge rösen är både välbevarade och karakteristiskt belägna i gles tallskog och kan ses som goda representanter för denna typ av fornlämningar. De är dessutom lättillgängliga med stig från bilväg.

Ekshärad forts.

Fornlämning 16
Östra Tönnet 1:172
Karta: 12 D 6 f

Röse, 7 m diam, 0,6 m h, grop i mitten 3 x 2 m, 0,7 m dj.

Fornlämning 18
Södra Loffstrand 1:2
Karta: 12 D 7 d

Fångstgrop, 5 m diam, 1,5 m dj. I S och V övertorvad vall, 2 m br, 0,2 m h.

Fornlämning 20
Östra Tönnet 1:153
Karta: 12 D 6 e

Fångstgrop, 3-4 m diam, 1 m dj. Övertorvad vall 2 m br, 0,1 m h.
Strax intill osäker fångstgrop.

Fornlämning 21
Östra Tönnet 1:120
Karta: 12 D 6 e

Fångstgrop, 4-5 m diam, 1,3 m dj. Övertorvad vall 1,5-2 m, br 0,2 m h.

Fornlämning 22
Östra Tönnet 1:172
Karta: 12 D 6 e

Fångstgrop, 6-7 m diam, 2 m dj. Övertorvad vall 2-3 m br, 0,2-0,3 m h.

Kräver särskilt hänsynstagande. Gropen är relativt välbevarad i karakteristiskt läge på platån på östra sidan om Klarälven. Den är också lättillgängligt belägen intill skogsbilväg.

Fornlämning 24
Sälje 1:59
Karta: 12 D 3 f

Fångstgrop, 8-9 m diam, 2 m dj. Övertorvad vall 2-3 m br, 0,1-0,3 m h.

Kräver särskilt hänsynstagande. Detta är kommunens största fångstgrop, byggd i et för fångstgropar typiskt läge på en höjd invid ett vattendrag, i detta fall Acksjöälven. Det är en välbevarad anläggning, belägen tätt intill landsväg.

Anläggningar som bör kontrollundersökas

EKSHÄRADS SOCKEN:

Fornlämning 8 Nore 1:2-5 Karta: 12 D 4 b	Röglikmande lämningar
Fornlämning 17 Östra Tönnet 1:172 Karta 12 D 6 e	Röse?
Fornlämning 26 Näs 1:57 Karta: 12 D 5 e	Grav?
Fornlämning 27 Hara 1:12 Karta: 12 D 5 e	Medeltida kyrkplats?
Fornlämning 28 Östra Tönnet 1:172 Karta: 12 D 6 e	2 Rösen?

HAGFORS KOMMUN

EKSHÄRADS SN

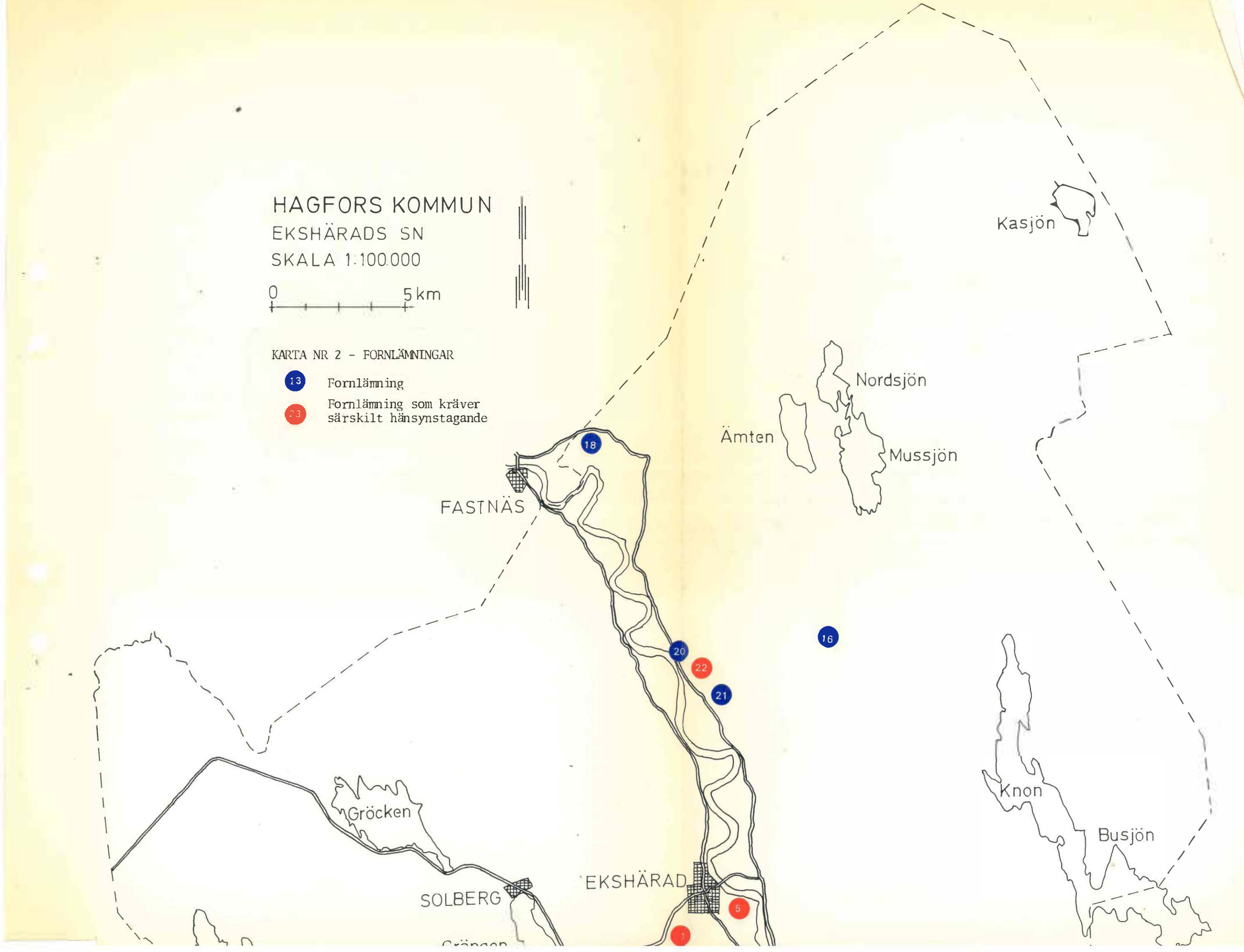
SKALA 1:100.000

0 5 km

KARTA NR 2 - FORNLÄMNINGAR

13 Fornlämning

23 Fornlämning som kräver särskilt hänsynstagande

Jangen

9

Mosbergasjön

2

14

BASTE-
RUD

24

Busjön

EDEBÄCK

SKOGA

Storjangen

HAGFORS KOMMUN

EKSHÄRADS SN

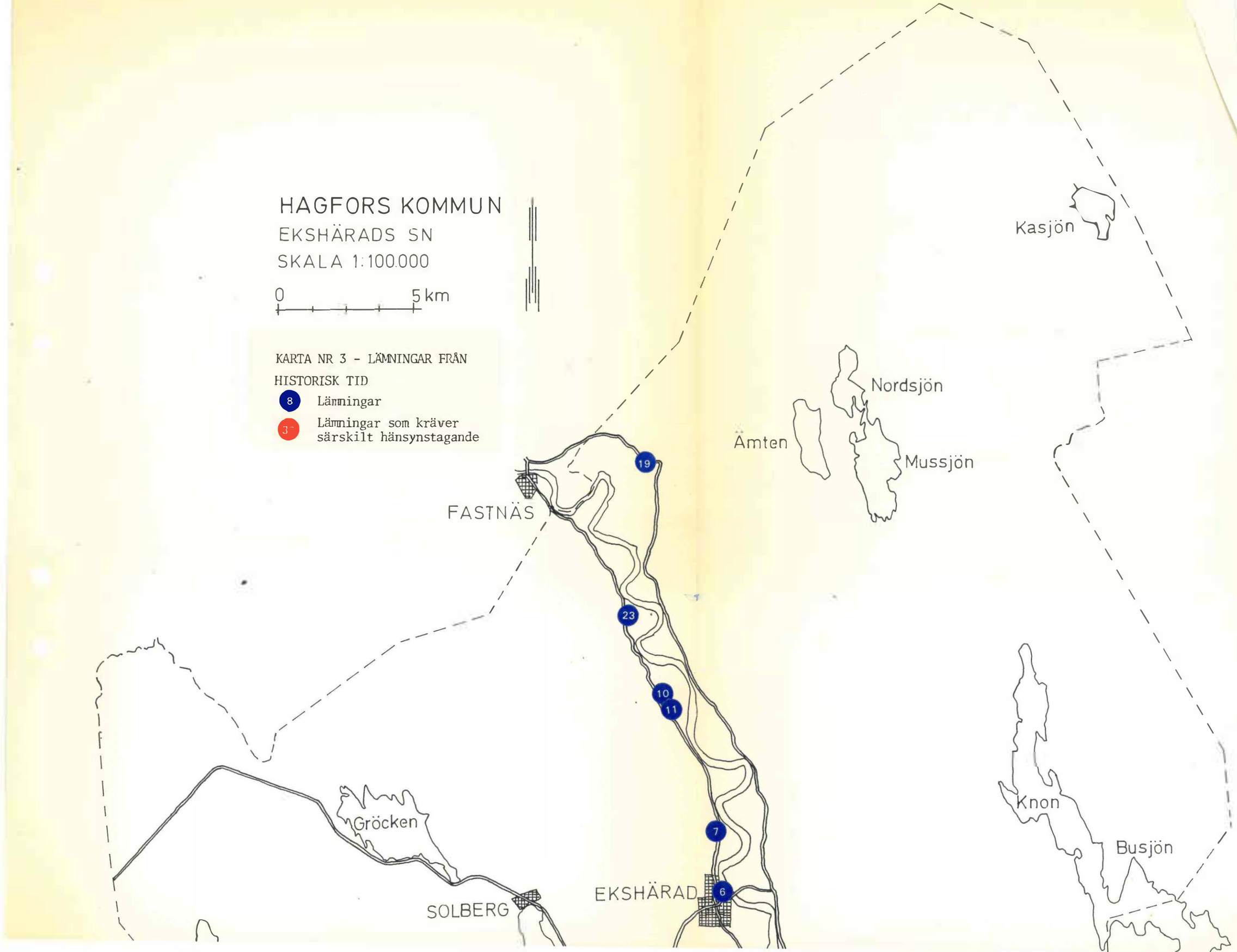
SKALA 1:100.000

0 5 km

KARTA NR 3 - LÄMNINGAR FRÅN HISTORISK TID

8 Lämningar

3 Lämningar som kräver särskilt hänsynstagande

Mosbergasjön

3

4

BASTE-
RUD

Busjön

15

12

EDEBÄCK

SKOGA

Storjangen

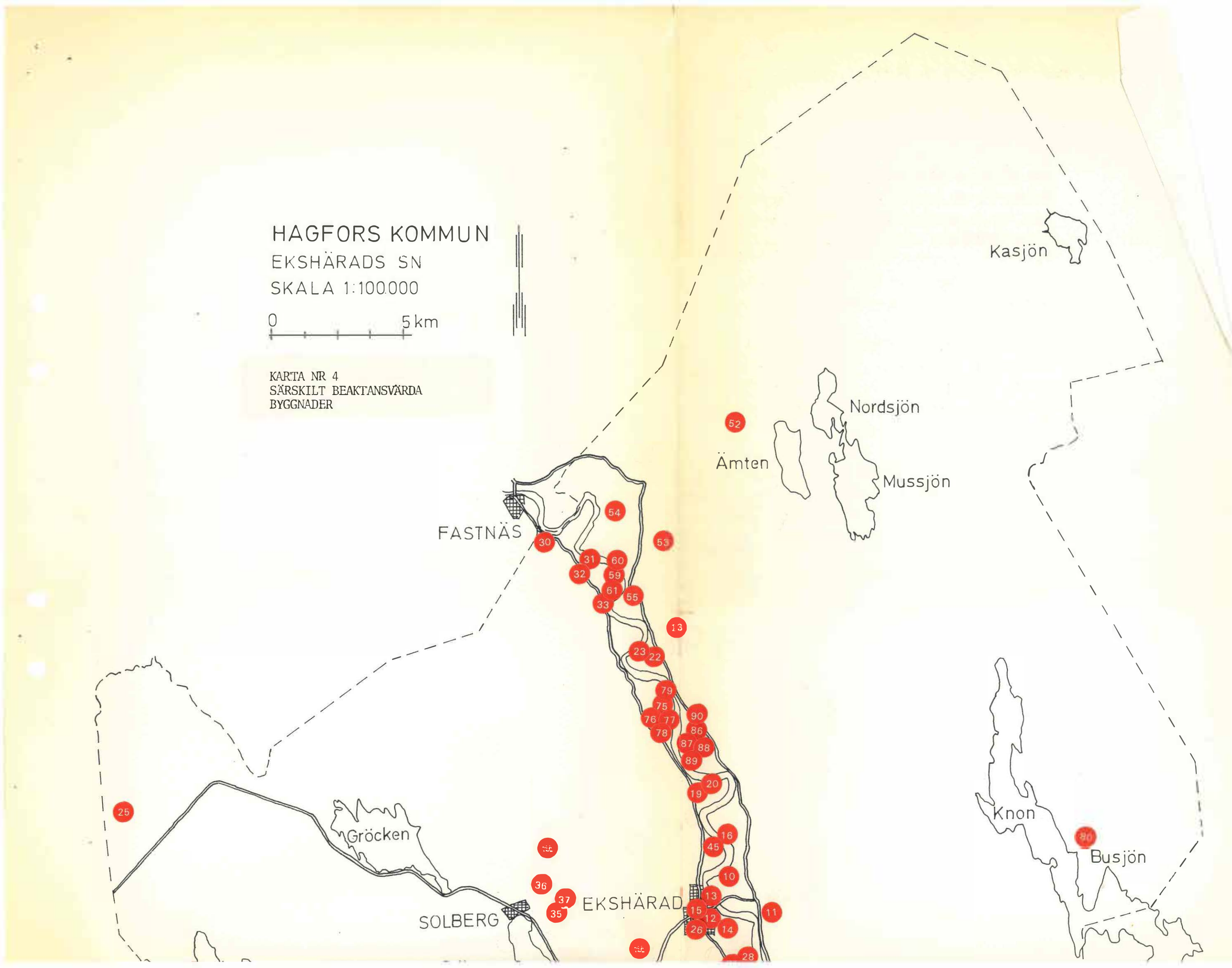
HAGFORS KOMMUN

EKSHÄRADS SN

SKALA 1:100.000

0 5 km

KARTA NR 4
SÄRSKILT BEAKTANSVÄRDA
BYGGNADER

Jangen

Mosbergasjön

Busjön

BASTE-
RUD

EDEBÄCK

SKOGA

Storjangen

Jangen

Mosbergasjön

Busjön

BASTE-
RUD

EDEBÄCK

SKOGA

Storjangen

Milstenar, minnesstenar och andra lämningar från historisk tid, vilka också äger skydd enligt fornminneslagen

EKSHÄRADS SOCKEN:

Fornlämning 3 Nore 1:53 Karta: 12 D 4 e	Milstolpe, gjutjärn, 1,1 m h, 0,4 br Inskrift: "J AF W (Johan af Wingård) 1 MIL 1831". Postament av gråsten 1,7 x 1,7 m.
Fornlämning 4 Basterud 1:29 Karta: 12 D 3 e	Milstolpe, granit, 1,15 m h, 0,4 m br, Inskrift: "1/4 MIL". Postament av gråsten, 1,8 x 1,8 m kallmurat.
Fornlämning 6 Grinnemo 1:1 Karta: 12 D 5 e	Kyrkgrund, 25 x 9 m best. av en stensträng 0,5-1,0 m br, 0,1-0,3 m h. Träkors i Ö, 3,2 m h 2 m br.
Fornlämning 7 Näs 1:152 Karta: 12 D 5 e	Milstolpe, gjutjärn, 0,8 m h, 0,31 m br. Inskrift: "1/2 MIL". Postament av gråsten, 1,1 x 1,1 m.
Fornlämning 10 Västra Tönnet 1:55 Näs 2:1 Karta: 12 D 6 e	Milstolpe, gjutjärn, 1,0 m h, 0,41 m br. Inskrift: J AF W 1 MIL 1831". Postament av gråsten 1,5 x 1,5 m.
Fornlämning 11 Västra Tönnet 1:104 Karta: 12 D 6 e	Minnessten, granit, 1,7 m h, 0,93 m br. Inskrift: "Här vila förhoppningarna på inlandsbanan".
Fornlämning 12 Norra Skoga 1:224 Karta: 12 D 2 e	Milstolpe, gjutjärn, 1,1 m h, 0,41 m br. Inskrift: "J AF W 1 MIL 1831". Postament av gråsten, 90 x 90 cm. På stenar står inskriften: "AEB SH".
Fornlämning 15 Norra Skoga 1:167 Karta: 12 D 2 e	Milstolpe, gjutjärn, 0,8 m h, 0,3 m br. Inskrift: 1/4 MIL. Postament av gråsten 2,3 x 2,3 m.

forts. Ekshärad

Fornlämning 19
Norra Loffstrand 1:2
Karta: 12 D 7 e

Minnessten, granit, 0,9 m h, 0,55 m br.
Inskrift: " ÅR 1921-1924 BYGGDES DENNA VÄG ..." Postament av sten 1,65 x 1,65 m st.

Fornlämning 23
Södra Loffstrand 1:11
Karta: 12 D 6 d

Milstolpe, gjutjärn 0,85 m h, 0,3 m br.
Inskrift: "1/4 MIL". Postament av gråsten 1,5 x 1,5 m st.

FÖRTECKNING ÖVER SÄRSKILT BEAKTANSVÄRDA BYGGNADER, HAGFORS KOMMUN 1977

EKSHÄRADS SN

1 Basterud 1:15
Karta: 12 D 3 e
255/7

Hela gården. Envånig knuttimrad manbyggnad av parstugetyp med faluröd lockpanel och tegeltak. Byggnaden har en veranda av gammal typ och dubbla inåtgående dörrar. Knuttimrad omålad loftbod med tegeltäckt mångåstak. Boden är envånig med två ingångar och en profilerad mittståndare som bär det över dörrarna utskjutande taket. Knuttimrad ladugård med mångåstak.

2 Basterud 1:44
"Möss-Nisch-gården"
Karta: 12 D 3 e
260/15

1 1/2 våningar
Boningshus. Envånig knuttimrad manbyggnad med vitmålad locklistpanel och tegeltak. Huset har gotiskt spetsade fönster i frontespis och gavlar samt måttfull snickarglädje, en stil karakteristisk för 1800-talets senare del. "Möss-Nisch" är legendarisk i bygden.

3 Basterudstorp 1:16
Sörgården
Karta: 12 D 3 e
314/6

Boningshus. 1 1/2-plans knuttimrad manbyggnad med vitmålad panel och plåttak. Snickarglädjestil karakteristisk för 1800-talets senare del med veranda, gotiskt spetsade fönster och lövsågerier.

4 Basterudstorp 1:43
Udden
Karta: 12 D 3 e/ 12 D 4 e
260/18

Boningshus. 1 1/2-plans träbyggnad med ljus panel på olika ledd och plåttäckt tak. Av särskilt intresse är snickarglädjeverandan med sin utsmyckning av tre hängande löv ovanför dörren.

5 Berg 1:61
Karta: 12 D 2 e
271/16

Boningshus och äldre ekonomibyggnader. Tvåvånig knuttimrad manbyggnad med faluröd locklistpanel och tak av betongtegel. Knuttimrad gavelbod med tegeltäckt mångåstak. Uthuslänga med äldre timrade delar.

6 Bergsäng 1:9 Bolla-Larsgården
Karta: 12 D 3 f
263/33

Hela gården. Knuttimrad tvåplans manbyggnad med faluröd panelklädsel och mångåstak belagt med betongtegel. F.d. handelsbod, timrad med faluröd panelklädsel. Liten knuttimrad matbod av ålderdomlig typ. Loftbod, mangelbod, ladugård, bod och källare ingår i miljön. Manbyggnaden är renoverad på ett föredömligt sätt med undantag för skorstenen. Flera av ekonomibyggnaderna är relativt förfallna.

7 Bergsäng 1:10 Snickargården
Karta: 12 D 3 f
282/3

Svalgångsbod Liten knuttimrad rödmålad svalgångsbod med tegeltäckt mångåstak. Panelinklädd framsida med upptill avrundade dörröppningar och en långsmal loftöppning på övre våningen. Gamla dörrar, den ena med låsbricka som är daterad 1777. Loftboden som sådeles visar flera tecken på hög ålder är i välbevarat skick.

8 Bergsäng 1:89 Mårsgården
Karta: 12 D 3 f
264/4

Svalgångsbod Liten knuttimrad rödmålad svalgångsbod med tegeltäckt mångåstak. Boden har två små ingångar i bottenvåningen, den ena med ett ålderdomligt lås. Enligt uppgift skall boden vara från 1600-talet.

9 Bergsäng 3:1 Bergsängssätern
Karta: 12 D 3 f
277/24
Brunnbergsmyrarnas, SL Nr 91.

Säter med tre knuttimrade säterstugor och fyra uthus, varav tre knuttimrade. Nämnas kan särskilt en ålderdomlig gavelbod av grovt timmer och med mångåstak.

1:12
10 Byn ~~1:2~~ Brasen
Karta: 12 D 5 e
359/22

Boningshus 1 1/2-plans timrad manbyggnad med faluröd fasspontpanel prydd av listverk i vitt, frontespiser samt tvåvånig veranda med lövsågerier Ett karakteristiskt och välbevarat större boningshus från sekelskiftet 1900.

11 Byn 1:155
Karta: 12 D 5 e
356/25

Skola Envånig större timmerbyggnad från 1905, tillbyggd på 1920-talet. En vanlig typ av skolbyggnad, uppförd i enlighet med den gängse traditionen: röd locklistpanel, vita snickerier och enkla snickarglädjeverandor.

12 Grinnemo 1:1
Ekshärads kyrka
Karta: 12 D 4 e
259/35

Kyrka Timrad spånklädd och rödmålad kyrkobyggnad, uppförd 1686. Exteriören har bevarats från byggnadsskedet medan interiören undergått smärre förändringar. På kyrkogården finns ett stort antal smidda gravkors av järn från 1700- och 1800-talen. En detaljerad beskrivning återfinns i Ekshärads kyrka av Åke Nisbeth (1962).

13 Grinnemo 1:1
Karta: 12 D 5 e
320/16

Hembygdsgård. Husen vid hembygdsgården är ditflyttade från olika platser inom socknen. Här finns: knuttimrad parstuga från 1700-talet med faluröd panelklädsel och tegeltak. Uddeholm kontorsbyggnad vid Halgå bruk från 1833, knuttimrad med faluröd panelklädsel och spåntak. Timrad marknadsbod från S. Skoga där marknad ägde rum i äldre tid. Liten timrad loftbod från Berga. Timrad skvalt kvarn flyttad från Kråkåsskogen. Timrad säterstuga, byggd 1811.

14 Grinnemo 1:1
Karta: 12 D 4 e
321/4

Prästgård. Den gamla prästgårdsbyggnaden är en knuttimrad envånig byggnad, delvis panelklädd samt rödfärgad och med tegeltak. Enligt uppgift i besiktningsprotokoll är byggnaden uppförd 1692. Exteriören är väl bevarad med små fönster och äldre dörrparti. Byggnden står numera obebodd och är i behov av reparation. Vid prästgården finns även en logebyggnad som är daterad till 1742. Huvudbyggnaden är en tvåvånig timmerbyggnad med bottenvåning från 1700-talet och senare påbyggd övervåningen. Exteriören är något förändrad med en nyare balkong etc.

15 Grinnemo 1:102
Karta: 12 D 4 e/
12 D 5 e
318/8

Kyrkstallar. 6 små knuttimrade och rödfärgade stallbyggnader med spånklädda mångåstak. Stallen ligger på rad norr om kyrkan. Liksom kyrkan har de ett mycket vackert läge med utsikt över Klarälvsdalen.

16 Hallen 1:51 Finngården
Karta: 12 D 5 e
358/23

Hela gården. 11/2-plans timrad manbyggnad med faluröd locklistpanel och tegeltäckt tak. Knuttimrad rödmålad matbod med flera ålderdomliga konstruktionsdetaljer. Stor knuttimrad och rödmålad loftgångslänga. Yngre ladugård. Gården utgör en välbevarad enhet. Den lilla matboden har stort kulturhistoriskt värde och bör absolut bevaras.

17 Hamra 1:222+samf. Hamrasågen
Karta: 12 D 3 c
252/13

Hela gården. Vadmalsstamp från omkring 1860, i drift till 1946. Byggnaden är knuttimrad och omålad med spåntak. Den rymmer en vattendriven stamp med bibehållet stampverk och vattenhjul. Knuttimrad omålad skvaltkvarn med faltak. Själva kvarnverket är något förfallet. Knuttimrat omålat spånhus med spåntak. Byggnaden har inrymt en spånhyvel. 11/2 vånings knuttimrad manbyggnad med faluröd locklistpanel och plåttak. Liten knuttimrad faluröd bod med spåntak. Yngre delvis timrad och panelklädd ladugårdsbyggnad med spåntak. Stallbyggnad av omålat timmer med mångåstak täckt av slanor. En grund efter en smedja finns kvar, medan själva Hamrasågen är helt utplånad. Vadmalsstampen är av mycket stort kulturhistoriskt värde eftersom endast ett fåtal sådana anläggningar finns bevarade i landet. Hamrasågen utgör som helhet en vacker och enhetlig miljö i anslutning till damm och vattendrag. Planer finns på att restaurera åtminstone själva vadmalsstampen genom Riksantikvarieämbetets försorg.

18 Hamra 1:233 Hole skola
Karta: 12 D 4 d
308/2

F.d. skola, nu sömnadsindustri. Stor träbyggnad med faluröd locklistpanel och brutet tak täckt med tegel. Ett karakteristiskt skolhus från 1920-talet. Dörrpartiet är tyvärr något förändrat.

19 Hara 1:60 Marieborg
Karta: 12 D 5 e
328/14

Boningshus. Större manbyggnad av timmer med vitmålad fasspåntpanel och brutet pappbeklätt tak. Huset är uppfört 1912 i en tidstypisk stil som dock var mindre vanlig på landsbygden än i villaområden.

20 Hara 1:127 Jonasgården
Karta: 12 D 5 e
329/5

Hela gården. Tvåvånings knuttimrad och rödmålad manbyggnad med mångåstak täckt av betongtegel. Gården av traditionell värmlandstyp är enligt uppgift byggd 1864. I gården finns målningar i tak och på väggar, häntade från Varsjegården i V. Tönnet. Tillhörande ekonomibyggnader är av varierande ålder.

21 Hjältin 1:6 Hjältin
Karta: 12 D 4 e
314/32

F.d. kaptensboställe för chefen för Älvdals kompani Timrad manbyggnad med faluröd locklistpanel och skiffertäckt halvvalmat mansardtak. Byggnaden som stammar från 1700-talet har omkring sekelskiftet 1900 ombyggts i en klassicerande stil. De små runda fönstren är dock ursprungliga. F.d. rättarbostad, knuttimrad med faluröd locklistpanel och mångåstak täckt av tegel. Byggnadens planlösning är parstugans och exteriören är välbevarad.

22 Hornnäs 1:47 "Öst på än"
Karta: 12 D 6 e
344/24

Svalgångsbod. Liten knuttimrad faluröd bod med plåtbeklätt mångåstak. Boden har två ingångar i var våning och öppen svalgång med snidad mittstolpe. Den står på s.k. kragstolpar av trä.

23 Hornnäs 1:61
Karta: 12 D 6 e
322/4

Loftbod. Liten knuttimrad faluröd loftbod med plåttäckt mångåstak. Boden som har flera ålderdomliga konstruktionsdetaljer (inskiftat golv av kluvna stockar, "mushyllor", snidad mittstolpe och högt placerade dörröppningar) skall enligt uppgift vara från 1600-talet.

24 Hornnäs 1:100
Karta: 12 D 6 e
340/27

Missionshus. Vinkelbyggt trähus med rödfärgad liggande fasspåntpanel och plåttäckt, delvis brutet tak. Ett tidstypiskt enkelt missionshus från omkring 1920-talet.

25 Knappåsen 1:1 Marstorp
Karta: 12 D 5 a
366/18

F.d. torp. Timrad manbyggnad med faluröd locklistpanel och tegeltak. Diverse knuttimrade ekonomibyggnader av varierande storlek. Marstorp är i första hand uttaget såsom en enhetlig större torpanläggning med välbevarade byggnader avsedda för olika ändamål.

26 Kyrkheden 1:1
Karta: 12 D 4 e
259/28

F.d. skola, nu församlingshem. Större träbyggnad från 1927, med grånålad locklistpanel och tegeltäckt mansardtak. Byggnaden med sin klassicerande frontespis är tidstypisk för 1920-talet.

27 Nore 1:2-5 Kråkåssågen
Karta: 12 D 4 b
299/32

Såg. Timrat såghus med lockpanel och vedtak, uppfört 1836. I det inre har sågen två finbladiga ramar. I anslutning till sågen finns en vattendriven stickhyvel. Strax ovanför ligger ett litet elektricitetsverk, byggt 1940. Kråkåssågen var Uddeholmsbolagets första exportsåg, förvärvad 1759 av bolaget. Efter nedläggningen 1941 har kvarn och vattenränna restaurerats. Hela anläggningen bevaras nu som byggnadsminne enligt 1960 års lag.

28 Nore 1:55
Karta: 12 D 4 e
261/16

Loftbod. Knuttimrad loftbod, täckt av plåttak. Boden har en sluten svalgång på övre våningen.

29 Nore Samfällighet
Karta: 12 D 4 b
299/29

Skvaltkvarn. Knuttimrad kvarnbyggnad på hög stensockel och med tak av spån. Kvarnen är i relativt gott skick. Den ligger vid samma vattendrag som Kråkåssågen, ca 200 m nordost om denna.

30 Norra Loffstrand 1:107
Pilgrimsro
Karta: 12 D 7 d
351/5

Boningshus. Tvåvånings trävilla med gul fasspåntpanel och plåttak. Särskilt framträdande är den egenartade verandan på övre botten med sitt svarvade balusterräcke. Tyvärr är fönsterstorleken på verandan något förändrad.

31 Norra Loffstrand 1:108A
Larsgården
Karta: 12 D 7 d
351/24

Svalgångsbod. Knuttimrad svalgångsbod, rödmålad och med plåttäckt mångåstak. Utsirade räckesstolpar på loftet.

32 Norra Loffstrand 1:125
Karta: 12 D 7 d
Mårsgården
349/17

Boningshus och gavelbod. Tvåvånig knuttimrad manbyggnad med vitmålad lockpanel och plåttak. Byggnaden har en målad akantusslinga runt huset under takfoten, vilket är unikt i trakten. Tvåvånig knuttimrad gavelbod med plåtklätt mångåstak, enligt uppgift från 1750-talet.

33 Norra Loffstrand 1:134
Karta: 12 D 7 d
347/4

Missionshus. Rödmålad träbyggnad från omkring 1920 med liggande fasspåntpanel och tegeltak. Byggnaden är i sin enkelhet karateristisk för den tidens mindre missionshus.

34 Norra Mossberg 1:16
Karta: 12 D 4 d
Framnäs
311/8

Boningshus 11/2-plans knuttimrad manbyggnad med vit lockpanel och plåttak. Huset har en stor tvåvånig glasveranda på framsidan. Det har i äldre tid inrymt handelsbod på norra gaveln.

35 Norra Mossberg 1:25
Karta: 12 D 5 d
331/18

Bod. Tvåvånig knuttimrad bod med plåttäckt mångåstak. Liten korsformig glugg i norra gaveln och två inåtgående dörrar på framsidan.

36 Norra Mossberg 1:32
Torpbackängen
Karta: 12 D 5 d
310/7

Hela gården. Tvåvånig manbyggnad av timmer med faluröd locklistpanel och tegeltak. Huset är byggt 1913 i villastil, och har vita snickerier och gavelutsmyckningar. F.d. boningshus, en liten knuttimrad omålad stuga med tegeltäckt mångåstak, numera snickarstuga. Liten knuttimrad källarstuga med spånklätt mångåstak. Ladugård, loge och bod av yngre datum.

37 Norra Mossberg 1:46
Romboland
Karta: 12 D 5 d
331/27

Hela gården. 11/2-plans timrad manbyggnad med faluröd locklistpanel och tegeltak, enligt uppgift byggd 1896. Ladugårdslänga, stall och källarstuga, timrade rödfärgade byggnader av samma ålder som manbyggnaden. Gården är uttagen såsom enhetlig traditionell bondgård från sekelskiftet 1900.

38 N. Skoga 1:22, 1:71
Karta: 12 D 2 e
258/11

Äldre manbyggnad. Tvåvånig knuttimrad manbyggnad med faluröd lockpanel och tegeltak. Byggnaden som enligt uppgift är byggd 1835 står numera obebodd och är ovanligt oförändrad i det inre. Till gården hör stall och ladugårdslänga av 1800-talstyp, en liten timrad drängstuga samt en yngre manbyggnad.

39 Norra Skoga 1:77
Olasfolk
Karta: 12 D 2 e
250/32

Hela gården. Tvåvånig knuttimrad manbyggnad med faluröd locklistpanel och tegeltak, enligt uppgift byggd 1835. Knuttimrade faluröda stall- och ladugårdslängor samt ytterligare mindre uthus. En välbevarad gårdsenhet med tresidigt kringbyggd fägård.

40 Norra Skoga 1:126
Hedås
Karta: 12 D 2 e
258/21

Boningshus. Timrad manbyggnad från sekelskiftet, med gulmålad slät panel och brutet halvvalmat plåttak. På framsidan har huset en tvåvånig glasveranda, avslutad uppåt med en liten fönsterkupa.

41 Norra Skoga 1:169
Karta: 12 D 2 e
266/12

Stuga: Liten knuttimrad stuga med faluröd lockpanel och åstak. Små ålderdomliga stugor av denna typ är relativt sällsynta i Ekshärads socken.

42 Norra Skoga 1:223
Karta: 12 D 2 e
270/29

Stuga. Långsmal knuttimrad stuga med faluröd panelklädsel och åstak täckt av eternit. Stugan är låg med relativt flackt tak.

43 Norra Skoga 1:223
Karta: 12 D 2 e
254/12

Torpstuga. Liten knuttimrad stuga med faluröd lockpanel och tegeltäckt mångåstak. Stugan står numera öde.

44 Norra Skoga 1:233
Jönsfölig
Karta: 12 D 2 e
266/4

Hela gården. Tvåvånig knuttimrad manbyggnad med faluröd locklistpanel och tegeltak. Delvis timrad ladugårdslänga samt timrad källarstuga. En traditionell, välbevarad värmlandsgård med stor tvåvånig manbyggnad.

45 Näs 1:109
"Massnirsgården"
Karta: 12 D 5 e
326/26

Härbre. Knuttimrat, rödfärgat härbre med gavelingång och plåttäckt mångåstak. Boden står på s.k. kragstolpar vilka framför allt är typiska för västra Värmland. Enligt uppgift är boden från 1700-talet.

46 Råda 1:14
Kullen
Karta: 12 D 4 d
312/6

Boningshus. 1 1/2-plans timrad manbyggnad med vitmålad fasspåntpanel på olika ledd samt med eternittak. Huset har på framsidan en tvåvånig vacker glasveranda med färgade glasrutor, och ovanför denna ett utsmyckat gavelparti.

47 Råda 1:21
Tabaktorp
Karta: 12 D 4 d
301/10

Hela gården (med undantag för det nya boningshuset). Envånigt knuttimrat boningshus med väderbiten lockpanel och plåttäckt tak, enligt uppgift byggt 1823. Byggnaden har stora halvcirkelformade fönster i gavelröstena. I det inre finns bl.a. rester av väggmålning och fler äldre detaljer bevarade. Till gården hör loge, lada och stallbyggnad, alla knuttimrade. På något avstånd ligger en knuttimrad smedja med bevarad inredning, tyvärr förfallen. Tabaktorp är en enhetlig äldre gårdsbildning med byggnaderna samlade runt ett fyrkantigt tun.

47 forts.

Gården har även en sommarladugård med två välbevarade fähus belägna ett stycke från huvudgården.

48 Råda 1:99
Kyrkvärdsgården
Karta: 12 D 4 d
313/32

Hela gården. Tvåvånig knuttimrad manbyggnad med falurö lockpanel, och tegeltak, enligt uppgift byggt 1776. Till gården hör diverse timrade ekonomibyggnader, såsom loftbod, härbre och diverse mindre bodar, vilka alla är ditflyttade av gårdens ägare.

49 Råda 1:126, 1:129
Föskefors herrgård
Karta: 12 D 4 d
303/27

F.d. järnbruk. Timrad manbyggnad i två våningar plus en halv våning, uppförd 1874. Byggnaden har gulmålad liggande panel och plåttak. En knuttimrad stallbyggnad två knuttimrade magasin samt en stor ladugård av obrän vitrappat tegel från 1862 hör till de nämnvärda byggnaderna på gården. Av kulturhistoriskt intresse är äve den stora trösklogen med vattendrivet tröskverk och be stamp, båda dock förfallna. Föskefors upphörde som järnbruk 1884. Några industriella anläggningar från brukstiden finns inte bevarade.

50 Råda 1:127
Karta: 12 D 4 d
367/31

Missionshus. Panelklädd och rödmålad timmerbyggnad med tvåvånig mittdel och envåniga sidobyggnader. Huset upp fördes 1897 enligt en ritning som hemtagits från Dakota, USA. Stilen förekommer inte annars i Sverige.

51 Råda 1:141
Bergsäter
Karta: 12 D 4 d
311/17

Boningshus. Tvåvånig timmerbyggnad med röd lockpanel och betongtegel på taket. Huset har en tvåvånig öppen veranda i skir snickarglädje, lövsågade fönsteromfattningar och dekorativa utsmyckningar i gavelspetsarna.

52 Stackerud 1:16,
1:50, 1:51
Hornnäs 1:129
Gammelsätern
Karta: 12 D 8 e
325/11

Säter bestående av tre stugor, en större ladugård och några mindre fähus och bodar. Flertalet av byggnaderna är knuttimrade och i välbevarat skick Gammelsätern är en större säter med flera olika ägare. Vallen är ännu relativt öppen.

53 Stackerud 1:17 Saxheden
Karta: 12 D 7 e
345/22

Hela gården. 11/2-plans knuttimrad manbyggnad med faluröda väggar och eternittäckt mångåstak. Veranda från 1901, prydd med en dekorativ sol i gavelfältet. Liten knuttimrad gavelbod med plåtklätt mångåstak och en ålderdomlig dörr med ett gammalt draglås. Boden har stått på kragstolpar. Ytterligare ett knuttimrat uthus samt en större ladugård av något yngre datum hör till gården.

54 Stackerud 1:18 Halgå
Karta: 12 D 7 e
346/6

Smedbostäder. Tvåvånig knuttimrad bostadsbyggnad med faluröd locklistpanel och tegeltak. Huset har fyra ingångar och har innehållit flera bostäder för arbetare vid Halgå bruk, vilket nedlades 1884. Till anläggningen hör diverse uthus. Det forna brukskontoret återfinns numera vid Ekshärads hembygdsgård.

55 Stackerud 1:51
Framigården
Karta: 12 D 6 e
343/32

Stallbyggnad. Lång knuttimrad stallänga med loft, delvis panelklädd. Manbyggnad är en traditionell värmlandsgård som ombyggts vid 1900-talets början.

56 Sälje 1:4 Tangfolk
Karta: 12 D 4 e
337/29

Hela gården. 11/2-plans manbyggnad av timmer med faluröd locklistpanel och plåttak. Tidtypisk träarkitektur från 1900-talets början.

57 Sälje 1:81 Hedeberg
Karta: 12 D 4 e
338/33

Boningshus. Trävilla från 1915-17 med vitmålad panelklädsel och tak av plåt. Byggnaden har en tidstypisk och medvetet utformad stil, kännetecknad bland annat av halvcirkel- och passformade fönster och bågformig frontespis.

58 Sälje 1:85
Laggaregården
Karta: 12 D 4 e
338/13

Hela gården. 2-vånig vinkelbyggd manbyggnad med gul fasspåntpanel och plåttak, uppförd 1904. Fina fönster- och verandadetaljer i sekelskiftesstil. Större rödmålad ladugård av timmer, också den tidstypisk med uddkantad vitmålad panelavslutning och dekorativa fönsteromfattningar.

59 S. Loffstrand 1:9 Västby
Karta: 12 D 7 d
347/17

Boningshus. Stort vinkelbyggt trähus klätt med vitmålad fasspåntpanel på olika ledd, samt eternittak. Byggnaden har en välbevarad glasveranda på framsidan och en tvåvånig frontespis på den ena kortsidan, vilken upptill avslutas med en liten takkupa. Huset är enligt uppgift byggt 1907 och inspirerat av amerikansk arkitektur.

60 S. Loffstrand 1:12 Höjda
Karta: 12 D 7 d
348/20

Boningshus. Tvåvånig knuttimrad manbyggnad med faluröd lockpanel och tegeltäckt mångåstak. På baksidan är huset daterat 1816 i timmerväggen, vilket med hänsyn till husets utseende bör vara en korrekt åldersangivelse.

61 S. Loffstrand 1:24
Karta: 12 D 7 d
347/11

F.d. Skolbyggnad. Större envånig träbyggnad med faluröd liggande fasspåntpanel och tegeltak, uppfört 1909-10. Skolhuset lär vara flyttat från Halgå bruk och därvid blivit tillbyggt något åt öster.

62 S. Mossberg 1:57
Karta: 12 D 4 e
315/24

Boningshus med handelsbod. Tvåvånig timrad manbyggnad med brunröd locklistpanel och tegeltak. Byggnaden har en envånig utbyggnad på ena gaveln där handelsbod varit inrymd 1897-1961. På framsidan av huset finns en tvåvånig snickarglädjeveranda.

63 S. Mossberg 1:127
Karta: 12 D 5 d
366/35

F.d. torp. Boningshus av timmer med faluröd locklist panel och tegeltak, byggt 1913. Huset är karaktäristiskt för 1910-talets småbrukarbostäder.

64 S. Skoga 1:35 Andersfolk
Karta: 12 D 2 e
250/10

Hela gården. 11/2-plans knuttimrad manbyggnad med faluröd locklistpanel och plåttak, enligt uppgift byggd 1860. Huset har gjutjärnsskorsten, vilket annars är ovanligt i Ekshärad. Det undergår f.n. renovering. Inredd knuttimrad källarstuga med faluröd lockpanel och plåttak. Ladugårdslänga i samma utförande.

65 S. Skoga 1:51 Kjellsfolk
Karta: 12 D 2 e
235/7

Hela gården. Envånig timrad och rödmålad manbyggnad med frontespis och tegeltak, byggd 1906. Huset är ovanligt såtillvida att det aldrig varit panelklätt. Stall och ladugård från samma tid, uppförda i den då förekommande resvirkestekniken med stående timmer eller plank.

66 S. Skoga 1:56 Tomta
Karta: 12 D 2 e
248/10

Boningshus. Stor 11/2-plans timrad och panelklädd byggnad med plåttak, uppförd omkring 1890. Huset har arbetad panel lagd på olika ledd med listverk och en tvåvånig rikt utsmyckad glasveranda, vars övre våning är större än den undre. Under en tid har huset fungerat som gästgivaregård.

67 S. Skoga 1:59, 1:115
"Njofolk"
Karta: 12 D 2 e
236/15

Boningshus och källarstuga. Tvåvånig knuttimrad manbyggnad med faluröd panelklädsel och plåttäckt tak. Ålderdomlig låg bottenvåning, flackt tak och ursprunglig, inåtgående dubbel dörr i empirestil med rombmönster. Huset hör till de allra äldsta i Södra Skoga, troligen i sin tvåvåniga form från 1800-talets första år. En liten knuttimrad och rödfärgad källarstuga med plåttak kan också nämnas bland de äldre byggnaderna på gården.

68 S. Skoga 1:99 Kjellsfolk
Karta: 12 D 2 e
238/6

Hela gården. Tvåvånig knuttimrad manbyggnad med faluröd locklistpanel och tegeltak. Byggnaden undergår f.n. renovering. Anmärkningsvärd är den stora trapphällen framför ingången. Timrad rödmålad källarstuga med tegeltak, inrymmande tvättstuga. Timrad rödmålad ladugård från 1900-talets början.

69 S. Skoga 1:112 Peterstorp
Karta: 12 D 1 d
241/27

Hela gården. Liten knuttimrad torpstuga av enkelstugetyp med faluröd lockpanel och plåttak. Smårutade fönster med överstycken av tandsnittstyp samt inåtgående dubbeldörr. Omålad knuttimrad logbyggnad med eternittäckt tak, samt liten omålad bod med spåntak. Ett komplett men något igenvuxet torpställe med välbevarade byggnader.

70 S. Skoga 1:163
"Hea"
Karta: 12 D 2 e
240/8

Hela gården. 1 1/2-plans träbyggnad med gulmålad panelklädsel, falsat plåttak och en dominerande tvåvånig glasveranda. Ladugård murad av stora grånstenblock med valvslagna dörrar och fönster. Övervåning av timmer samt spånklätt tak. Stenväggen har rasat på ett ställe och ett bevarande är därför inte sannolikt. Byggnaden nämns dock här därför av stenladugårdar inte i övrigt förekommer i det skogrika Ekshärad. Till gården hör diverse timmer- och brädbyggnader, såsom källarstuga, smedja och bodar, alla rödmålade.

71 S. Skoga 1:179
Svensätern
Karta: 12 D 1 c
242/7

Säterstuga och fähus. Knuttimrad omålad säterstuga med plåttak. Knuttimrat fähus av rundtimmer med plåttäckt mångåstak. Huset har gavelingång på båda kortsidorna oc en ålderdomlig låsanordning på den norra dörren. Svensätern är en liten men synnerligen välbevarad säter.

72 S. Skoga 1:179
Svennan
Karta: 12 D 2 e
239/32

Hela gården. Tvåvånig knuttimrad manbyggnad med faluröd lockpanel och tegeltak. Byggnaden uppges var byggd 1854. Knuttimrad och panelklädd lillstuga med tegeltak. Ett flertal ekonomibyggnader av varierande ålder och storlek, bland annat en knuttimrad visthusbod med åstak Mest bevaransvärd är dock den lilla knuttimrade, omålad sädesboden som enligt uppgift lär vara från 1600-talet. Boden är av härbretyp med gavelingång och timrat underrede med längsgående s.k. mushyllor. Golvet består av kluvna stockar som är inskiftade i timmerkonstruktionen taket är ett flackt mångåstak täckt av tegel. I det inre finns likaså i väggen inskiftade sädesbingar. Svennan är en välbevarad gård med en mångfald byggnader för olika funktioner.

73 S. Skoga 1:185
Nilsfolk
Karta: 12 D 2 e
236/7

Svalgångsbod. Tvåvånig knuttimrad bod med faluröd panelklädsel och eternittäckt tak. Svalgången i övervåningen har ett välbevarat svarvat räcke som är tämligen unikt i trakten.

74 Våle 1:77
Västervåle
Karta: 12 D 4 d
360/6

Hela gården. Tvåvånig knuttimrad manbyggnad av mindre typ. Huset har faluröd locklistpanel, tegeltäckt mångå tak och bibehållna äldre detaljer som smårutiga fönste och inåtgående dubbeldörr. Knuttimrad röd stallbyggnad med tegeltäckt mångåstak och bod i samma utförande. Ladugård av vitputsat lertegel med faluröd loftöverbyggnad av timmer och mångåstak täckt av plåt. En enhetlig mindre gård med flera välbevarade byggnader.

75 Västra Tönnet 1:6
Halvarsgården
Karta: 12 D 6 e
355/8

Boningshus. Vinkelbyggt timmerhus med vitmålad fasspåntpanel på olika ledd och tak av tegel. Byggnadsstilen med den arbetade panelklädseln och snickarglädjeverandan är karakteristisk för 1800-talets slut.

76 Västra Tönnet 1:29
Sörgården
Karta: 12 D 6 e
355/20

Hela gården. Tvåvånig knuttimrad manbyggnad med faluröd lockpanel och tegeltäckt, ganska flackt tak. Byggnaden har smårutiga fönster, triangelformigt gavelfönster och en äldre veranda. Loftbod, timrad och rödfärgad med inbyggd svalgång. Röd knuttimrad stallbyggnad med tegeltak. Timrad ladugård med röd locklistpanel och eternittak, samt mindre bod och källare. Sörgården hör till de mest välbevarade gårdarna i Ekshärads socken och är värdefull mycket tack vare den bibehållna enhetliga gårdshelheten.

77 Västra Tönnet 1:43
Elovsgården
Karta: 12 D 6 e
333/2

Boningshus. Stor tvåvånig knuttimrad manbyggnad med faluröd lockpanel och tegeltäckt mångåstak. Byggnaden har smårutiga fönster och runda gavelfönster. Det uppgivna byggnadsåret 1833 förefaller sannolikt. Huset är pietetsfullt restaurerat med undantag för de blåmålade knutlådorna vars färg bör ändras till rött eller vitt.

78 Västra Tönnet 1:50,
1:22 Hagen
Karta: 12 D 6 e
333/20

Boningshus och loftbod. Tvåvånig knuttimrad manbyggnad från 1800-talets mitt med faluröd lockpanel och plåttak. Byggnaden är moderniserad och har ny grund med källare. Knuttimrad svalgångsbod med spåntak och årtalet 1746 inristat. Boden är något förfallen.

79 Västra Tönnet 1:102
Dalbogården
Karta: 12 D 6 e
355/4

F.d. jägmästarbostad. Större manbyggnad av timmer med gul locklistpanel och taktäckning av betongpannor. Halvvalmat mansardtak med frontespiser och takkupor. Ett tidstypiskt bostadshus från 1910.

80 Ynäs 1:2, 1:4, 1:5, 1:35 Ynässätern
Karta: 12 D 5 g
285/18

Säter. Större relativt öppen säter med säterstugor och fähus. Några av husen är av äldre typ med knuttimrade väggar, mångåstak samt små gavelöppningar på bodarna. En öppen och relativt oförändrad sätervall.

81 Älvbäck 1:15
Karta: 12 D 4 e
260/32

Boningshus. Tvåvånig knuttimrad manbyggnad med faluröd lockpanel och tegeltäckt mångåstak. Fönsteröverstyckena har tandsnittsornament. I gavelspetsarna sitter halvcirkelformade fönster i trekantig omfattning.

82 Älvbäck 1:19
Nygård
Karta: 12 D 4 e
322/26

Lanthushållsskola, f.d. kronofogdeboställe. På Nygård finns stallbyggnader, elev- och lärarbostäder, ursprungliga ekonomibyggnader och ditflyttade äldre hus. Manbyggnaden uppfördes ursprungligen på 1700-talet men har under 1900-talet om- och tillbyggts till sitt nuvarande utseende. Bland ekonomibyggnaderna märks särskilt ett timrat rött härbre med mångåstak och fönstergaller. Enligt traditionen har härbret använts som häkte. De äldre ekonomibyggnaderna är i regel något förändrade. Ett hitflyttat härbre och en hitflyttad säter, bestående av säterstuga och bod, hör till de mera välbevarade husen.

83 Älvesby 1:36
Karta: 12 D 4 d
310/26

Boningshus. Större manbyggnad av timmer med halvvalmat skiffertak. Fasspåntpanel på olika ledd och med accentuerande listverk. Byggnaden har på framsidan en utbyggd glasveranda i två våningar, vars ursprungliga utseende är väl bevarat. En på flera sätt karakteristisk byggnad från 1900-talets början.

84 Ämtbjörk 1:11
Karta: 12 D 3 f
262/13

Boningshus. Tvåvånig knuttimrad manbyggnad med två envåniga pocher. Byggnaden har lockpanel målad i rosa, gesims vid takfoten samt papptäckt tak. I den södra delen har affär inrymts. Huset har haft affär från 1800-talets mitt och fram till omkring ~~1850~~ 1950.

85 Ämtbjörk 1:74
Karta: 12 D 3 f
279/25

Boningshus. Timrad villa från 1909 med faluröd locklistpanel och tegeltak. En karakteristisk villabyggnad från 1900-talets början med frontespiser och snickarglädjeveranda.

86 Ö. Tönnet 1:85
Ö. Nils Olsgården
Karta: 12 D 6 e
287/13

Boningshus och bod. Tvåvånig knuttimrad manbyggnad med faluröd lockpanel och tegeltak. Modern dörr. Liten knuttimrad, rödmålad bod med tegeltak.

87 Ö. Tönnet 1:122
V. Hackroka
Karta: 12 D 6 e
288/36

Boningshus. 11/2-plans timrad och rödfärgad manbyggnad med plåttak. Huset har frontespiser på fram- och baksidan. På framsidan är frontespisen utskjutande över en veranda och balkong.

88 Ö. Tönnet 1:133
V. Hackroka
Karta: 12 D 6 e
288/19

Hela gården. 11/2-plans knuttimrad manbyggnad med rödfärgad lockpanel och eternittak. Byggnaden är förfalle och kan sannolikt inte bevaras. Knuttimrade ekonomilängor, delvis panelklädda och rödfärgade samt med plåttak.

89 Ö. Tönnet 1:155
"Gungårn"
Karta: 12 D 6 e
292/5

Boningshus och bod. Tvåvånig knuttimrad manbyggnad med faluröd lockpanel och plåttak. Byggnaden verkar mycket oförändrad men ganska förfallen. Liten knuttimrad röd matbod med spåntäckt mångåstak.

90 Ö. Tönnet 1:165
V. Nils Olsgården
Karta: 12 D 6 e
287/8

Hela gården. Tvåvånig knuttimrad manbyggnad med faluröd lockpanel och tegeltak. Delvis timrad, rödfärgad ladugårdsbyggnad med plåttak samt röd timrad logbyggnad me plåttak. V. Nils Olsgården har en enhetlig samlad bebyggelse vänd mot och nära intill Klarälven.

91. Ö. Tönnet 1:172 Kvarn och såg

PM I BYGGNADSVÅRD

En stor del av en byggnads värde ligger i att dess tidstypiska karaktär bevarats i dess yttre utseende. Men den måste också vara så fullständigt bevarad som möjligt i sina detaljer. Tyvärr blir just dessa detaljer ofta föremål för förändringar. Förändringarna motiveras ibland av praktiska skäl, men lika ofta är det rent oförstånd från ägarens sida, som gör att exempelvis värdefulla snickerier blir utbytta och kakelugnar tas bort. Erfarenheten visar att ägarna i de flesta fall är mycket tacksamma för att i tid få uppgifter om sådana detaljer som är viktiga för byggnadens kulturhistoriska värde. Dessa kan i många fall höja byggnadens värde också rent ekonomiskt.

Emellertid finns det en tradition att äldre hus skall renoveras så genomgripande att de ur inredningssynpunkt får samma utseende som nybyggnader. I de flesta fall skulle mindre genomgripande åtgärder leda till samma resultat ur funktionell synpunkt. De enskilda ägarna behöver här myndigheternas stöd och rådgivning. Det är självklart att kulturhistoriskt värdefulla hus skall renoveras så att de fyller dagens standardkrav. Men renoveringen kan göras så att det kulturhistoriska värdet inte minskar.

Följande sammanställning omfattar byggnadsdetaljer som är viktiga för en byggnads kulturhistoriska värde. De bör så långt möjligt bevaras. Att byggnadsnämnden vid granskning av ansökningar rörande dessa detaljer följer här utfärdade rekommendationer - vore önskvärt.

EXTERIÖR

Fasaden

a. Viktigast är att kulturhistoriskt värdefulla byggnader får bibehålla sina fasader i oförändrat skick. I första hand gäller detta fasadernas färg och material. Ett ytbyte av fasadbeklädnaden minskar i de flesta fall en byggnads kulturhistoriska betydelse.

Exempel:

Träpanel är utmärkande för svenskt byggnadsskick under de senaste två århundradena. Panelen är en del av husets arkitektur och bör därför fullt bibehållas. Skadade delar av panelen kan bytas mot nya med samma utseende. Man bör undvika att byta hela panelen - de bräder som kan användas igen bör bibehållas.

Färgen bör i princip var samma som huset haft tidigare. Också detaljer, som knutar, foder etc., i avvikande färg bör målas i den färg de tidigare haft. Särskilt viktigt är behållandet av rödfärgen. I äldre tid var husen i allmänhet rödfärgade och ännu utgör rödfärgen ett viktigt inslag i det svenska kulturlandskapet. Med rödfärg menas här den faluröda slamfärgen - en vägg som målas med täckande färg (olje-, plastfärg) får ett helt annat utseende.

Snickerier: dörr och fönsterfoder, taklist och andra snickerier är en del av husets arkitektur och måste bibehållas om inte husets utseende skall förändras. Skadade delar bör bytas ut mot nya med exakt samma utseende och profilering. Ännu mer än i fråga om panelen gäller här att alla delar som är i användbart skick skall bibehållas.

Ytterdörren

b. En gammal ytterdörr bör bevaras. Sätt ej en modern dörr på ett gammalt hus.

Fönster

c. Fönstrens form och placering är ytterst viktig för byggnadens utseende. Byter man fönster mot kopplade är det viktigt att fönstrens dimensioner, spröjsindelning bibehålles. Ev. kan innerrutan göras hel om den gamla indelningen bibehålles i det yttre. Observera att snickare sätter in det gamla glaset i den nya bågen om man så vill.

Tak

d. Den ursprungliga taktäckningen har ofta varit skiffer eller takspån. Dessa är svåra att få tag på i dag och mycket arbete är förbundet med läggandet av spån och skiffer. Det vanligaste ersättningsmaterialet är taktegel. I undantagsfall kan andra material användas, förutsatt att de har samma färg och karaktär som det ursprungliga materialet. Av de olika plåtmaterialen kan den grafitgrå, korrugerade plåten användas eller pannplåt som målas i en grafitgrå färg. Utbytes ett spåntak mot tegeltak, glöm inte att kontrollera att takstolskonstruktionen är tillräckligt kraftig för att kunna bära upp det betydligt tyngre tegeltaket. Vindskivor och andra detaljer bör konstrueras lika de ursprungliga med samma mått.

Veranda, förstukvist

e. En veranda hör ofta samman med husets byggnadsstil och bör därför bibehållas. Evnetuellt "snickarglädje" är ett värdefullt inslag som så långt som möjligt bör bibehållas, även om det ibland är ett senare tillskott till ett äldre hus.

INTERIÖR

Om huset är välbevarat också i det inre är betydelsefullt för det kulturhistoriska värdet. Tyvärr har de flesta äldre hus i dag mer eller mindre förändrats. Men också enstaka detaljer är värdefulla. Äldre detaljer i inredningen bidrar ofta till att öka trivseln och höja husets ekonomiska värde.

Planlösning

a. Många ombyggnader kan genomföras utan att planindelningen förändras. Det är bättre att bevara den befintliga planen och inskränka förändringarna till ombyggnaden av en del av huset än att företa en genomgripande förändring av planlösningen.

Eldstäder

b. En byggnads ekonomiska värde ökar om kakelugnar, spisar och eventuellt köksspis eller spiskåpa finns kvar. Kakelugnar och andra äldre eldstäder är redan så sällsynta att man bör inrikta sig på att bevara de som ännu finns kvar, de kan vara värda tusentals kronor.

Snickerier

c. Dörrar, dörr- och fönsterfoder, golv och taklister bör återanvändas. Behöver dessa kompletteras finns inom länet ett flertal snickerier som nytillverkar profilerade listverk.

Golv och tak

d. Äldre brädtak eller brädgolv bör bevaras, även om de måste döljas av papptak eller mattor.

Ann.

Inte sällan förekommer tillägg av romantiserande byggnadsdelar och byggnadsdetaljer för att huset skall få äldre utseende än det redan har. Detta bör inte förekomma. Avgörande för husets värde är äktheten på fasadernas utseende och detaljer. Historieserande tillskott enbart minskar värdet.